

Skrivelse om förändringar i landskapsandelssystemet och bristande samråd

Till Ålands landskapsregering

Ålands kommuner och Ålands kommunförbund uttrycker med denna skrivelse samlad och stark kritik mot såväl innehållet som förfarandet över det förslag till förändringar i systemet för överföringar till kommunerna som aviserats per brev den 15 maj.

Skrivelsen avser både förslagets innehåll och de konsekvenser det medför, samt det förfarande som tillämpats vid beredningen, vilket strider mot gällande samrådsavtal.

1. Allvarliga och bestående konsekvenser för kommunsektorn

Försämrade finansiering i ett redan pressat läge

Förslaget innebär en reell nedskärning av kommunernas finansiering i ett läge där kostnaderna för den lagstadgade verksamheten redan ökar, särskilt inom personalintensiva områden och digitalisering. Överföringarna till kommunerna, inklusive landskapsandelarna, ska ge kommunerna stabila och förutsägbara planeringsförutsättningar, vilket undergrävs när förändringar av denna omfattning genomförs.

Höjda kommunalskatter, ökad skuldsättning och försämrade service

Kommunerna har begränsade möjligheter att möta det omfattande bortfallet genom enbart effektiviseringar. Konsekvensen blir därför inte hypotetisk utan lämnar kommunerna med tre konkreta alternativ: höjda kommunalskatter, försämrade service eller ökad skuldsättning. I tabellen nedan beskrivs skatteöreseffekten i respektive kommun.

Tabell 1: Beräknad påverkan på kommunalskatt (procentenheter)

	2027		2028		2029
Mariehamn	- 0,78	Geta	- 0,70	Mariehamn	- 1,00
Brändö	- 0,53	Mariehamn	- 0,68	Föglö	- 0,85
Geta	- 0,49	Eckerö	- 0,62	Eckerö	- 0,84
Saltvik	- 0,45	Sund	- 0,59	Geta	- 0,79
Jomala	- 0,43	Lemland	- 0,57	Brändö	- 0,78
Eckerö	- 0,37	Brändö	- 0,56	Jomala	- 0,76
Sottunga	- 0,33	Jomala	- 0,52	Saltvik	- 0,73
Lemland	- 0,30	Finström	- 0,42	Lemland	- 0,72
Föglö	- 0,28	Föglö	- 0,39	Sund	- 0,69
Sund	- 0,26	Lumparland	- 0,38	Finström	- 0,63
Finström	- 0,22	Sottunga	- 0,32	Hammarland	- 0,60
Lumparland	- 0,10	Hammarland	- 0,31	Sottunga	- 0,59
Hammarland	- 0,09	Vårdö	- 0,24	Lumparland	- 0,53
Vårdö	0,11	Kumlinge	- 0,19	Vårdö	- 0,47
Kökar	0,21	Saltvik	- 0,10	Kökar	- 0,35
Kumlinge	0,27	Kökar	0,00	Kumlinge	- 0,29

Observera att negativa tal i tabellen anger hur mycket kommunalskatten behöver höjas för att kompensera bortfallet av landskapsandelar.

Kostnadsövertvåltring från landskapet till kommuninvånarna

Förslaget minskar inte de offentliga kostnaderna utan innebär att landskapet vältrar över sitt eget behov av anpassning och risk för skuldsättning till kommunerna.

Systemet för överföringar till kommunerna är inte ett bidrag, utan en ersättning för kommunala lagstadgade uppgifter som beslutas av lagtinget. Det är inte rimligt att minska finansieringen utan att minska de lagstadgade uppgifterna.

Landskapsregeringen blandar äpplen och päron

Landskapsregeringen hänvisar till att "överföringarna till kommunerna ökar", men blandar ihop äpplen och päron. I riket överfördes en del av kommunernas samfundsskatter till staten år 2023, eftersom kommunernas ansvar och kostnader minskade i samband med välfärdsområdesreformen. För att göra reformen neutral för de åländska kommunerna infördes därför en kompensation för bortfall av samfundsskatt i lag år 2023, eftersom kommunernas ansvar och kostnader inte minskade på Åland.

I klartext handlar det om totalt 17,7 miljoner euro som landskapsregeringen tar från kommunerna under perioden 2027 – 2029 för att täcka egna anpassningsbehov. Det väcker allvarliga frågor om tillförlitligheten i överenskommelser och undergräver förtroendet för långsiktiga uppgörelser.

2. Bristande samråd och avsteg från överenskomna principer

Vi konstaterar att förfarandet i detta ärende är oacceptabelt. Beslutet har presenterats för kommunerna som ensidig och färdig information utan föregående dialog eller förhandling, trots att samrådsdelegationen för kommunala frågor enligt samrådsavtalet § 1 ska behandla frågor som rör den kommunala finansieringsprincipen, lagstiftning som gäller kommunernas ekonomi samt frågor som berör relationen mellan landskapet och kommunerna.

Syftet är uttryckligen att möjliggöra "utbyte av synpunkter och ställningstaganden i frågor av betydelse för kommunerna". I detta fall har inget sådant utbyte skett eller möjlighet till påverkan givits. Att informera om ett beslut kan inte likställas med samråd.

3. Samlad bedömning

Kommunsektorns gemensamma bedömning är att:

- Förslaget innebär en reell nedskärning av finansieringen till kommunerna
- Åtgärden leder till höjda kommunalskatter, försämrad service och ökad skuldbörda
- Landskapet överför sitt eget ekonomiska anpassningsbehov till kommunerna
- Förfarandet utgör ett klart avsteg från överenskomna samrådsprinciper

Detta är inte förenligt med en långsiktigt hållbar ansvarsfördelning mellan landskapet och kommunerna.

Kommunerna och landskapet delar ansvaret för den offentliga ekonomin. Detta ansvar förutsätter dock ömsesidig respekt, transparens, fungerande samråd och långsiktigt hållbara spelregler.

Det aktuella förslaget uppfyller inte dessa krav på någon punkt.

Vi förutsätter därför att landskapsregeringen omprövar såväl innehållet i förslaget som beredningsprocessen.

Brändö kommun – Egil Mattsson
Eckerö kommun – Petri Rautanen
Finström kommun – Magnus Sandberg
Föglö kommun – Niklas Eriksson
Geta kommun – Niklas Oriander
Hammarland kommun – Kurt Carlsson
Jomala kommun – Christian Dreyer
Kumlinge kommun – Anders Wikström
Kökar kommun – Niclas Karlsson
Lemland kommun – Julia Lindfors
Lumparland kommun – Mattias Jansryd
Mariehamns stad – Emma Dahlén
Saltvik kommun – Ewa Danielsson
Sottunga kommun – Kennet Lundström
Sund kommun – Andreas Johansson
Vårdö kommun – Erik Brunström
Ålands kommunförbund – Minna Hellström